

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA ÇİNE KAZASININ SOSYOEKONOMİK YAPISI HAKKINDA GÖZLEMLER

Lütfi BUDAK*

Mehmet BAŞARAN**

Öz

Bu çalışma, Çine kazasının belirli köylerinin 1844 - 1845 yıllarına ait temettuat defterlerine göre sosyoekonomik yapılarına ait verileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çine kazasının genel durumunu yansıtacağına inandığımız Çaltı, Tatarmemişler ve Elderesi gibi birbirine yakın ve ayrıca arazi şartları da çok farklı olmayan köyleri inceleyeceğiz. Bunun yanında, Türk kültürünü yansıtacağına inanarak köylerin temettuat defterlerinde geçen sülale ve şahıs isimlerini de incelemeye tabi tutacağız.

Asıl kaynağımızı oluşturan temettuat defterlerinde bu köylerin - beklenilenin tersine - büyük oranda hayvancılıkla uğraşmayan genelde ziraatla uğraşan bir hayat tarzı sürdürdüğünü görmekteyiz. Hayvancılıktan elde edilen hasılatın ziraattan elde edilen hasılatla oranla çok daha düşük bir oranda kalmış olması da bunun en büyük göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Sözcükler: Çine, tarım, hayvancılık, meslek, hasılat, temettuat.

OBSERVATIONS ABOUT THE SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE OF ÇİNE DISTRICT IN THE MID-19th CENTURY

Abstract

This study aims to introduce the data belonging to socio - economic structures according to “Temettuat Defterleri” (Tax Recordings) in 1844 - 1845 of the certain villages of Çine District. We will examine neighbor villages such as Çaltı, Tatarmemişler and Elderesi which we believe reflecting the general state of Çine District and whose land is not so different from one another. In addition, by believing that it will reflect the Turkish Culture, we will examine the names of families and individuals in the Tax Recordings of the villages.

In the Tax Recordings comprising our main source, we realize that, contrary to expectations, those villages engage generally in agriculture, not in animal farming. The profit obtained from animal farming is much lower than the profit obtained from agriculture, which is the greatest indicator of the situation above.

Keywords: Çine, agriculture, stock raising, weaving, making and selling of yarn, temettuat.

* Arş. Gör.; Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, lutfibudak@gmail.com.

** Yrd. Doç. Dr.; Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, mbasaran@adu.edu.tr.

Giriş

Bu araştırmanın ana kaynağını temettuat defterleri oluşturmaktadır. Aydın Eyaletine bağlı bir kaza olan Çine ve çevresine ilişkin 1844 - 45 senelerine ait ve toplam 889 haneden oluşan bu defterler, Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihi için önemli bir kaynaktır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliye Varidat Temettuat (BOA. ML. VRD. TMT.) katalogları içinde yer alan bu defterlere ayrıca, Maliyeden Müdevver ve Kepeci tasnifleri içerisinde de rastlanmaktadır. Tanzimat'a kadar, değişik adlarla anılan vergilerin yerine bir verginin yerleştirilmesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti amacıyla yapılan temettü sayımlarının sonucunda oluşan bu defterler, XIX. yüzyıl Osmanlı ekonomik ve sosyal tarihi için oldukça önemli bilgiler vermektedir¹. XV. ve XVI. yüzyıl için tahrir defterlerinden çıkarılan bilgilerden çok daha fazlasını bu defterlerde görmek mümkündür.

Çalışmamızda yer alan yerleşim birimlerinin çeşitli açılardan kendi aralarında değerlendirilmeleri, XIX. yüzyılda veya günümüzde neden o dönem değerli oldukları veya neden zamanla eski değerlerini kaybettiklerini, belirli alanlarda bugün ulaştıkları seviyeyi anlamamız açısından yararlı olacaktır.

Nüfus ve Sosyal Yapı

Günümüz idari taksimatında, Çine kazasının köyleri şunlardır. Akdam, Alabayır, Altınabat, Altınova, Bağlarbaşı, Bahçearası, Bedirler, Bereket, Bölüntü, Bucakköy, Camızağlı, Cumalı, Çatak, Çaltı, Çoğurluk, Dereli, Doğanıyurt, Dorumlar, Dutluoluk, Elderesi, Esentepe, Eskiçine, Evciler, Gökyaka, Hacıkabasakallar, Hacıpaşalar, Hallaçlar, Hasanlar, İbrahimkavağı, Kabalar, Kabataş, Kadılar, Kahraman, Karayahıt, Karakollar, Karanfiller, Kargı, Kasar, Kavşit, Kırkışık, Kırksakallar, Kızılgüney, Kuruköy, Mutaflar, Ovacık, Özeren, Sağlık, Saraçlar, Sarıköy, Sarnıçköy, Seferler, Soğukoluk, Söğütçük, Subaşı, Taşoluk, Tatarmemişler, Tepeköy, Topçam, Umur, Ünlüce, Yağcılar, Yeniköy, Yeşilköy, Yolboyu ve Yürükler. Bu köylerin bir kısmının temettuat kayıtları yoktur veya başka bir idari bölge içinde yer almaktadır.

Yukarıdaki köy isimleri dikkate alındığında, Çine kazası köylerinin bazılarının bugünkü adları, H. 1260-1261 (M. 1844-1845) tarihli temettuat defterlerindeki adlarıyla paralellik taşımaktadır. Bunlar; Camızağlı, Çaltı, Elderesi, Kahraman, Karakollar, Kargı, Kırkışık, Seferler, Tatarmemişler, Yağcılar ve Umur'dur.

¹ Selahittin Özçelik, *XIX. Yüzyılda Honaz Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat (Temettuat Defterlerine Göre)*, Isparta, 2005a, s. 1. Temettü Defterleri ve bu konudaki çalışmalar hakkında bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Belleten*, C. LIX, S. 225, Ankara, 1993, Ss.395-413.

XIX. yüzyılın başlarında, 1831 nüfus sayımına göre, İzmir’i de içine alan Muğla sancağında - sonradan Aydın vilayetine dönüşmüştür - reayanın yani gayrimüslimlerin sayısı (yalnızca erkek) 22657 kişi olarak görünür. Müslümanlar ise 45520 kişidir ve buna Müslüman olan göçebeler dâhil değildir. Bu tablo bize XIX. yüzyıldaki göçlerin, nüfusu nasıl etkilediğini açıkça göstermektedir².

Osmanlı Devletinde padişah II. Abdülhamit, 5 Temmuz 1881’de Sicill-i Nüfus Nizamnamesi’ni onaylayarak yürürlüğe koymuştur. 1882’de yapılmaya başlanan sayım ancak 1890’da tamamlanabilmiştir. Sonuçlar ise 1893’te açıklanmıştır. Sistemin temeli sicile kayıttır. Kayıta kişinin yaşı, fiziksel özellikleri, medeni ve sosyal durumunu içeren bilgiler yer almış ve bu sayımda ilk kez kadınlar da sayılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti, ilk kez geçerli ve güvenilir bir nüfus bilgisine sahip olmuştur³.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan Çine kazasına ait 1844 - 45 senelerine ait tahmini nüfus rakamları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Çine kazasına ait 1844-45 senelerine ait tahmini nüfus rakamları

Yerleşim Birimi	Türü	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus	%
Dışarıda toprağı bulunanlar		139	695	15,6
Çaltı	Karye (Köy)	80	400	8,9
Kayalar	Karye (Köy)	77	385	8,6
Elderesi	Karye (Köy)	61	305	6,8
Sarı	Karye (Köy)	58	290	6,5
Kahraman	Karye (Köy)	52	260	5,8
Umur	Karye (Köy)	50	250	5,6
Karakollar	Karye (Köy)	45	225	5,0
Sarızade	Karye (Köy)	40	200	4,4
Kayataş	Karye (Köy)	40	200	4,4

² Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul, 2003, s.7.

³ Nuri Akbayar, “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul, 1985, s.1241.

Kırkışık	Karye (Köy)	36	180	4,0
Kurtderesi	Karye (Köy)	34	170	3,8
Seferler	Karye (Köy)	32	160	3,5
Kargı	Karye (Köy)	28	140	3,1
Ancin	Karye (Köy)	25	125	2,8
Nazariye	Karye (Köy)	23	115	2,5
Camızağılı	Karye (Köy)	21	105	2,3
Araphisarı köyü Hacilebbeleni	Karye (Köy)	15	75	1,6
Dereli nam-ı diğer Abdülfakih	Karye (Köy)	13	65	1,4
Yağcılar	Karye (Köy)	11	55	1,2
Tatarmemişler	Karye (Köy)	9	45	1,0
Toplam		889	4445	100,0

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, temettuat defterlerinden elde ettiğimiz nüfus toplamının % 15,6'sı “Dışarıda toprağı bulunanlar”dır. Onu Çaltı, Kayalar ve Elderesi karyeleri izlemektedir. Sarızade ve Kayataş karyeleri aynı nüfus yüzdelerine sahiptir (% 4,4). Araphisarı köyü Hacilebbeleni, Dereli nam-ı diğer Abdülfakih, Yağcılar ve Tatarmemişler karyeleri çok az nüfus payına sahiptirler.

Çine Kazasının Bazı Köylerinde Mesleki Yapı

Kırsal ve kentsel yerleşimlerin sosyo - ekonomik dokusunu en iyi gösteren öge mesleklerdir. XIX. yüzyılın Osmanlı toplumu bilindiğı üzere tarım toplumu özelliklerini fazlasıyla taşımaktadır. Özellikle de köy tarzı yerleşim birimlerinde tarım ve hayvancılığa dayalı bir işbölümü mevcuttur.

Çine kazasında mesleki yapının çeşitliliğı göze çarpmaktadır. Temettuatlara göre, kaza genelinde 42 çeşit meslek kaydı mevcuttur. Burada dikkati çeken husus, kaza genelinde “erbab-ı zıraat” kaydına sahip hanelerin sayısının fazla olmasıdır. Genel olarak bakıldığında, Çine kazasında kayıtlı olan hanelerin % 57,7'sinin meslek kaydı mevcuttur.

Çine kazası meslek çeşitleri ve hane sayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: Çine kazası meslek çeşitleri ve hane sayıları

Meslekler	Hane	Meslek Hane %	Toplam Hane %
Erbab-1 Ziraat	296	57,6	33,2
Irgad ⁴	40	7,7	4,4
Deveci	37	7,2	4,1
Erbab-1 Ticaret	27	5,2	3,0
Çulhacı ⁵	20	3,8	2,2
Çoban	15	2,9	1,6
Hizmetkâr	10	1,9	1,1
Kömürcü	6	1,1	0,6
Oduncu	5	0,9	0,5
İmam	4	0,7	0,4
Berber	4	0,7	0,4
Muallim-i Sıbyan	3	0,5	0,3
Celeb ⁶	3	0,5	0,3
Ashab-1 Arazi	3	0,5	0,3
Zabit Piyade ⁷	2	0,3	0,2
Yol Kahvecisi	2	0,3	0,2
Yemeni Eskicisi ⁸	2	0,3	0,2
Terzi	2	0,3	0,2
Oduncu ve Kömürcü	2	0,3	0,2
Nalband ⁹	2	0,3	0,2
Keresteci	2	0,3	0,2
Kasap	2	0,3	0,2
Hatip	2	0,3	0,2
Gündelikçi ¹⁰	2	0,3	0,2
Demirci	2	0,3	0,2
Bahçevan	2	0,3	0,2
Ziraatçı ve Kömürcü	1	0,1	0,1
Zabtiye Sürücüsü	1	0,1	0,1
Zabtiye Suvaryanından	1	0,1	0,1
Ulema ¹¹ Taifesinden	1	0,1	0,1

⁴ Tarım işçisi, rençber. *bk.* TDK, *Türkçe Sözlük*, s.913.

⁵ El tezgâhında bez dokuyan kimse. *bk.* TDK, *Türkçe Sözlük*, s.455.

⁶ Koyun, keçi, sığır gibi kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse. *bk.* TDK, *Türkçe Sözlük*, s.356.

⁷ Subay. *bk.* Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 2010, s.1356.

⁸ Bir tür hafif ve kaba ayakkabı. *bk.* TDK, *Türkçe Sözlük*, s.2163.

⁹ Hayvanların ayağına nal çakan kimse. *bk.* TDK, *Türkçe Sözlük*, s.1453.

¹⁰ Gündelikle çalışan kimse. *bk.* TDK, *Türkçe Sözlük*, s.811.

Sığırtmac ¹²	1	0,1	0,1
Semerci ¹³	1	0,1	0,1
Postahane Sürücüsü	1	0,1	0,1
Pazarcı	1	0,1	0,1
Ortakçı ¹⁴	1	0,1	0,1
Oduncu ve Keresteci	1	0,1	0,1
Kömürcü ve Irgad	1	0,1	0,1
İmam ve Muallim-i Sıbyan	1	0,1	0,1
İhtisab Kitabeti ¹⁵ nde Müstahdem	1	0,1	0,1
Erbab-ı Ziraat ve İmam	1	0,1	0,1
Deveci Çırağı	1	0,1	0,1
Deri Taciri	1	0,1	0,1
Toplam	513	100,0	57,7

Tabloya bakıldığında, Çine kazasında XIX. yüzyılının ortalarında sosyo - ekonomik hayata yön veren mesleğin ziraat olduğu görülecektir. Ziraat için olması gerekli olan iş kolları da Çine kazasında az da olsa varlıklarını sürdürmektedir. Bunlar içinde en fazla yer tutan iş kolu ırgad iş koludur. Ziraatla geçimini sağlayanların toplamda % 57,6 ve toplam hanede %33,2'ye karşılık geldiğini de belirtmek gerekir. Bu oranlar, Çine gibi ekonomisi özellikle tarıma dayalı bir kaza için oldukça doğaldır.

Kazaya bağlı köylerden önemli gördüklerimiz – ki bunda köylerin nüfus yapıları ve ekonomik faaliyetleri göz önüne alınmıştır - bazılarına ilişkin incelemeyi aşağıda vereceğiz.

Çaltı Karyesi

Çaltı karyesi, XIX. yüzyılın ortalarında Çine kazasının en büyük köyüdür. Temel kaynağımız olan temettuat defterlerine göre seksen hanedir. Buna göre bu köyde yaşayanların

¹¹ Âlimler, ilim sahipleri, bilginler; evvelce müderris, kadı gibi ilmiye mensuplarına denirdi. *bk. Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s.1303.

¹² Sığır güden kimse, sığır çobanı. *bk. TDK, Türkçe Sözlük*, s.1750

¹³ Semer yapan veya satan kimse. *bk. TDK, Türkçe Sözlük*, s.1728.

¹⁴ Başkasının tarlasında çalışarak veya sürüsüne bakarak belli bir anlaşmaya göre ürününe ortak olan kimse, maraba. *bk. TDK, Türkçe Sözlük*, s.1513.

¹⁵ Vergi dairesi. *bk. Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s.483.

sayısının en az dört yüz olduğu görülmektedir¹⁶. Çaltı'da beş hanenin meslek sahibi olmadığı yine temettuat defterlerinde görülmektedir. Yani yetmiş beş hanenin meslek kaydı mevcuttur. Bu da köy nüfusunun % 94'üne tekabül etmektedir.

Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı

Emek-Yoğun	Dokuma	Ticaret-Nakliye	Zanaatkâr	Hizmet	Diğer	Toplam
54	2	16	1	1	1	75

Tablodan da anlaşılacağı üzere köyde en yaygın meslek grubu, tarımsal faaliyetlerin gerektirdiği meslekleri – ki bunlar ziraat, ırgat ve hizmet meslekleridir - içine alan emek-yoğun meslek grubudur. Bu meslek grubuna ait rakamlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (emek-yoğun meslek grubu-rakamlar)

Ziraat	Irgat	Hizmetkâr	Toplam
44	5	5	54

Köyde ikinci en fazla yapılan meslek ticaret-nakliye meslek grubu olarak gruplandırdığımız ve içine *ticaret, deveci, tacir, pazarcı, oduncu, kömürcü* ve *keresteciler* mesleklerini alan gruptur.

Tablo 5: Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (ticaret-nakliye meslek grubu-rakamlar)

Ticaret	Deveci	Tacir	Pazarcı	Oduncu	Kömürcü	Keresteci	Toplam
4	12	0	0	0	0	0	16

Köyde dokumacılık faaliyetleri az da olsa mevcuttur. Meslek kaydı bulunan haneler içinde küçük bir payı oluşturan ve içine *çulha, eskici* ve *terzi* mesleklerini alan dokumacılık meslek grubuna ait veriler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6: Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (dokumacılık meslek grubu-rakamlar)

Çulha	Terzi	Eskici	Toplam
0	1	1	2

Çaltı'da kayıtlı mesleklerden en az kayda sahip olan –sadece bir hane- iş kolu, içine *demirci, semerci* ve *nalbant* mesleklerini alan zanaatkâr meslek grubuna ait olan tablo aşağıdadır.

¹⁶ Selahittin Özçelik, *XIX. Yüzyıl Ortalarında Acıpayam ve Çevresi (Temettuat Defteri İncelemesi)*, Isparta, 2005b, s.8. Osmanlı Tarihi ile ilgili nüfus çalışmalarında Ömer Lütfi Barkan'dan itibaren bir hane genellikle beş kişi kabul edilmektedir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ahmet Akgündüz ve Said Öztürk, *Darende Temettuat Defterleri*, C. I, İstanbul, 2001, Ss. 123-124.

Tablo 7: Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (zanaatkâr meslek grubu meslek grubu-rakamlar)

Demirci	Semerci	Nalbant	Toplam
1	0	0	1

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, yalnızca bir hanenin meslek kaydı zanaatkâr meslek grubuna aittir. Bu hane de geçimini demircilikle sağlayan bir hanedir.

Çaltı'da -zanaatkâr meslek grubu gibi- hizmet (imam, muallim, hatip) meslek grubuna ait iş kolları halkın temel geçim kaynağını değildir. Yerleşim biriminde sadece bir hanenin meslek kaydı imamdır.

Tablo 8: Çaltı karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (hizmet meslek grubu meslek grubu-rakamlar)

İmam	Muallim	Hatip	Toplam
1	0	0	1

Ekonomik açıdan köy incelendiğinde, ilk olarak bir yılda elde edilen hasılat miktarına bakılmalıdır. Defterlerdeki hasılat kayıtlarında öncelikle mezru tarla kayıtları altında yerleşim biriminde işlenen arazi miktarı ve bu araziden elde edilen hasılatlar kaydedilmiştir. Büyük arazilere sahip olan Çaltı'da elli beş hanenin toplam 1316 dönüm (%13,5) tarım alanı mevcuttur. 1326 dönümün 1005 dönümü ekili - dikili araziye, 311 dönümü gayrimenzru arazilerden oluşmaktadır.

Şimdi mezru tarlalardan elde edilen hasılatı inceleyelim. Çaltı köyünde elli beş haneye ait 1316 dönümden toplam 33321 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bunun da elli beş hanede hane başına 605,84 kuruşa ve ayrıca dönüm başına hasılatın da 25,32 kuruşa karşılık geldiğini görülmektedir.

Köyde duhan olarak adlandırılan tütün tarlalarındaki duruma gelince; Çaltı'da sadece 2 hanede toplam 1 dönümde gerçekleştirilen duhan tarımı, 220 kuruş hasılat oluşturmaktadır.

Özellikle kavun ve karpuz alanı olarak kullanılan köyde 6 hanede kaydı bulunan ve toplamda 580 kuruş hasılatı olan bostan tarım alanlarının varlığı az da olsa mevcuttur.

Çaltı köyünde bağ hasılatları oldukça düşük bir orandadır. Köyde, 6 dönüm bağdan 840 kuruş hasılat elde edilmiştir. Toplamda 3 hanenin geçim kaynağı olan bu hasılat, bağ sahibi hanede 280 kuruş, toplam hanede ise 11,2 kuruşa denk düşmektedir.

XIX. yüzyılın ortalarında “asiyab” olarak isimlendirilen ve değirmen manasına gelen hasıllara bakılacak olursa yerleşim biriminde, asiyab hasılatına dair herhangi bir kayıta rastlanmamıştır. Kuvvetle muhtemeldir ki köylüler değirmen ihtiyaçlarını komşu köylerden karşılamaktadırlar.

Tarım ve asiyab hasılatından sonra şimdi de hayvanlardan elde edilen gelirlere göz atalım. Çine ve çevresinde XIX. yüzyıl ortalarında, geleneksel ekonomiye bağlı olarak hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı söylenebilir. Zira coğrafi şartlar nedeniyle yörede hayvan varlığının yoğun olması da kaçınılmazdır. Ancak temettuat verileri, bu beklentinin oldukça altında veriler vermektedir. Hayvancılığın inceleneceği bu bölümde ahalinin çeşitli adlarda farklı hayvan türlerine sahip olduğu görülmektedir.

Çaltı’da büyükbaş hayvanlardan kısır inek ile boz inek ve dana ile öküzlerden, bunun yanında binek veya yük hayvanlarından merkep ve katırlardan; küçükbaş hayvanlardan da sadece oğlaklardan hasılat kaydedilmemektedir. Demek ki hasılat kaydedilip vergi alınan hayvanlar sağmal inek, koyun, keçi ve boz keçi ile kuzudur. Ayrıca arı kovanlarından da vergi alınmaktaydı.

Köydeki hayvan varlığını türlere göre gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo 9: Çaltı karyesi hayvan varlığını (türlerine göre)

Büyükbaş		Küçükbaş		Yük-Binek		Arı Kovanı		Toplam	
Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Bab	Hane	Baş
12	277	8	128	44	158	2	32	64	563

Köyde 64 hanede hayvan kaydı bulunmakta olup sadece 12 hanede büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Toplamda 277 baş büyükbaş hayvan kaydı olan yerleşim biriminde 4 hanede 212 baş inek, 2 hanede 78 baş öküz, 2 hanede 18 baş manda, 2 hanede 23 baş sığır ve 2 hanede 37 baş buzağı kaydı mevcuttur. Büyükbaş hayvan hasılatına bakıldığında ise; köyde hayvan başına yazılan hasılatın yaklaşık 31,34 kuruş olduğu görülmektedir. Bu da toplam büyük baş hasılatının 8680 kuruşa tekabül ettiğinin en büyük göstergesidir.

Küçükbaş hayvancılığa gelince koyun ve keçi olarak kaydedilen ve belli miktarda “resm-i ağnam” tarh edilen bu tür hayvanlar, genellikle sürüler hâlinde beslenmekte ve Türk hayvancılık tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle konar - göçer veya göçer – evli diye nitelendirdiğimiz hayat tarzını benimseyen içtimai zümreler tarafından tercih edilen bu tür hayvan besiciliği, bir bakıma göçebe hayat tarzının da ayrılmaz bir parçasıdır demek

mümkündür¹⁷. Çaltı'da 8 hanede 128 baş küçükbaş hayvan kaydı mevcuttur. Hayvan başına yaklaşık 18,59 kuruş hasılatın yazıldığı köyde toplam hasılat 2380 kuruştur.

Yük / Binek hayvancılığı ile ilgili köydeki duruma bakacak olursak; bu gruba giren hayvanlar, yalnızca gücünden faydalanmak için beslenmektedir. Bu tür içine giren hayvanlar; merkeb (eşek), kısarak, esb (at, beygir), bargir (at, beygir) ve deve olarak kaydedilmişlerdir. Çine köyleri arasında en fazla yük / binek hayvan varlığına sahip köy olan Çaltı, toplam yük / binek hayvanlarının yerleşim birimlerine göre dağılımlarında % 17,8 ile ilk sırada yer almaktadır. Köyde 44 hanede toplam 158 baş hayvanın kaydı mevcuttur. Yük / Binek hayvanı başına yaklaşık 125 kuruş hasılat yazılan Çaltı'da toplam hasılat ise 19751 kuruş olarak belirtilmiştir. Ayrıca köyde bulunan 2 hanede 32 arı kovanından 80 kuruşluk öşr hasılatı elde edilmektedir.

Temettuat Defterlerinde geçen Çaltı'da mukim aileler ve aile reisleri (H. 1260-1261/M. 1844-1845) aşağıda verilmiştir.

Tablo10: Çaltı'da mukim aileler ve aile reisleri (H. 1260-1261/M. 1844-1845)

Berber oğlu Molla Mustafa
Ancin zade Hacı Süleyman Ağa
Ancin zade Mehmed Ağa
Ali Efendi oğlu Hacı Mehmed
Ali Efendi oğlu Hacı Mehmed oğlu Ali
Kavrim oğlu Mehmed Ali
Yakub hevace oğlu Yakub
Molla İsmail
Müteveffa hatib oğlu Molla Mustafanın karıları Ayşe (12) diğeri Meryem (10) diğeri Fatma (8) diğeri Gülsüm (6)
Koca Ahmed oğlu Ali
Serban oğlu Süleyman
Serban oğlu Süleymanın üvey oğlu altı yaşında Süleyman bin Hüseyin
Serban oğlu Hüseyin
Serban oğlu Hüseyin karındaşı Mustafa
Serban oğlu Mehmed
Veli bey oğlu Emir
Veli bey oğlu Ali
Veli bey oğlu Ali karındaşı Mustafa
Molla Mustafa oğlu Kara Mehmed
Çakıcı oğlu Hasan

¹⁷ (Özçelik, 2005b, 8).

Çakıcı oğlu Hasan oğlu Çakır Mehmed
Deveci Hasan oğlu İsmail
Deveci Hasan oğlu Mehmed karındaşı Osman diğeri Ali
Veli bezirgân
Kara Hüseyin
Kara Hüseyin oğlu Süleyman
Koca Emir oğlu Emir
Koca Emir oğlu Mehmed
Akbaş oğlu Hüseyin
Yusuf oğlu Osman
Sarı Ahmed oğlu Mustafa
Sarı Ahmed oğlu Mehmed
Sarı Ahmed oğlu Ali diğeri Osman Efendi
Deveci Sarı Ahmed
Çoban Ali oğlu Koca İbrahim
Derzi oğlu Mehmed
Derzi oğlu Emir
Cinci oğlu Mustafa
Burunsuz Ahmed
Bin Beşe oğlu Sarı Hüseyin
Hacı Ahmed oğlu Mehmed
Hacı Ahmed oğlu Mehmed karındaşı Ali
Hacı Ahmed oğlu Mehmed karındaşı Osman
Hacı Ahmed oğlu Mehmed karındaşı Mustafa
Sarı Mustafa oğlu Veli
Kara Mehmed
Kara Mehmed karındaşı Kara Ali
Köse oğlu İbrahim ve karındaşı Süleyman
İlyas oğlu Osman
Koca Baş oğlu Mustafa
Hatib oğlu Ahmed karındaşı İbrahim ve diğeri Mehmed
Hacı Pir oğlu Molla Bekir
Hacı Pir oğlu Ali
Kısmatlı oğlu İsmail
Kul İbrahim
Milaslı Mustafa
Çoban Ali
Çoban Hasan oğlu Mehmed
Emir Hor oğlu Kara Mehmed
Kart Ahmed oğlu Mehmed

Kuştan oğlu Hüseyin
Kul Mehmed
Sarı Süleyman oğlu Ali
Müteveffa Hamitli Hasan oğlu Hüseyin diğeri Hasan
Kadir İsmail
Bıldan Mehmed
Pabuçcu Osman
Abdülkadir
Sarı Bey oğlu İsmail
Kara Bıyıklı oğlu Ali
Cingöz Mehmed
Aydınlı Çelebi Mehmed
Günus Karyeli Karabaş Ali
Çelebi oğlu İbrahim
Güzelhisar-ı Aydın Mahallatından Tabaklı Mahallesi sakininden Kel Terzi
Sarı Mehmed oğlu Koca Hüseyin
Balaban oğlu Musatafa
Kurd oğlu Mehmed
Kurd oğlu Mehmed oğlu Yüksüzade İsmail Ağa hizmetkârı Memiş
Kurd oğlu Mehmed oğlu Veli

Tatarmemişler Karyesi

Tatarmemişler karyesi, 1844 – 1845 yıllarında Çine kazasının en az haneye sahip köyüdür. Temettuat defterlerine göre sadece dokuz hanedir. Buna bağlı olarak da köyde yaşayanların sayısının en az kırk beş olduğu söylenebilir. Tatarmemişler’de sadece bir hanenin meslek kaydı bulunmamaktadır. Bu da köy nüfusunun % 89’una tekabül etmektedir.

Tatarmemişler karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 11: Tatarmemişler karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı

Emek-Yoğun	Dokuma	Ticaret-Nakliye	Zanaatkâr	Hizmet	Diğer	Toplam
7	0	1	0	0	0	8

Tabloda da görüldüğü gibi, yerleşim biriminde en yaygın meslek grubu, tarımsal faaliyetlerin gerektirdiği meslekleri kapsayan emek - yoğun meslek grubudur. Bu meslek grubuna ait rakamlar aşağıdadır.

Tablo 12: Tatarmemişler karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (emek-yoğun meslek grubu-rakamlar)

Ziraat	Hizmetkâr	Toplam
2	5	7

Yerleşim biriminde en fazla yapılan ikinci meslek ticaret-nakliye meslek grubu olarak gruplandırdığımız meslekleri içine alan gruptur. Sadece bir hane ticaretle iştilgal etmektedir.

Tablo 13: Tatarmemişler karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (ticaret-nakliye meslek grubu-rakamlar)

Ticaret	Toplam
1	1

Tatarmemişler köyünde dokumacılık, zanaatkâr ve hizmet meslek kaydına sahip olan hane bulunmamaktadır.

Ekonomik açıdan yerleşim birimini incelediğimizde öncelikli olarak bir yılda elde edilen hasılat miktarına bakılması gerekir. Defterlerdeki hasılat kayıtlarında öncelikle mezru tarla kayıtları altında yerleşim biriminde işlenen arazi miktarı ve bu araziden elde edilen hasılatlar kaydedilmiştir. Oldukça küçük arazilere sahip olan Tatarmemişler'de dokuz hanenin toplam 65 dönüm (%0,6) toplam tarım alanı mevcuttur. 65 dönümün 37 dönümü ekili - dikili araziye, 28 dönümü gayrimezru arazidir.

Mezru tarlalardan elde edilen hasılatı bakarsak; Tatarmemişler'de iki haneye ait 31 dönümden toplam 1770 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bunun da iki hanede hane başına 885 kuruş ve köy hane ortalaması olarak 196,67 kuruşa ve ayrıca dönüm başına hasılatın da 27,23 kuruşa karşılık geldiğini görmekteyiz.

Yerleşim biriminde 3 hanede toplam 3 dönümde gerçekleştirilen duhan tarımı, 150 kuruş hasılat meydana getirmektedir.

Köyde, 2 hanede toplam 240 kuruş hasılatı bulunan bostan kaydı mevcuttur.

Tatarmemişler köyünde bağ hasılatları çok düşük bir durumdadır. Yerleşim biriminde, 1 dönüm bağdan 200 kuruş hasılat elde edilmiştir. Sadece 1 hanenin geçim kaynağı olan bu hasılat, toplam hanede 22,2 kuruşa denk düşmektedir.

Köyde, asiyab hasılatına dair herhangi bir kayıta rastlanmamıştır. Kuvvetle muhtemeldir ki -Çaltı köyünde olduğu gibi- köylüler değirmen ihtiyaçlarını komşu köylerden karşılamaktadırlar.

Köyde hayvanlardan elde edilen gelirlere bakıldığında, coğrafi şartların uygunluğu göz önüne alınarak hayvancılığın yaygın olduğu köyde, temettuat verilerinin çok düşük olduğu izlenmektedir.

Tatarmemişler’de tıpkı Çaltı köyünde olduğu gibi, büyükbaş hayvanlardan kısır inek ile boz inek ve dana ile öküzlerden, bunun yanında binek veya yük hayvanlarından merkep ve katırlardan; küçükbaş hayvanlardan da sadece oğlaklardan hasılat kaydedilmemektedir. Bundan çıkan sonuç şu olsa gerek: hasılat kaydedilip vergi alınan hayvanlar sağmal inek, koyun, keçi ve boz keçi ile kuzudur. Ayrıca arı kovanlarından da vergi alınmaktadır.

Köydeki hayvan varlığını türlere göre gösteren tablo aşağıdadır:

Tablo 14: Tatarmemişler karyesi hayvan varlığı (türlerine göre)

Büyükbaş		Küçükbaş		Yük-Binek		Arı Kovanı		Toplam	
Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Bab	Hane	Baş
12	68	22	524	2	9	5	45	36	601

Köyde 36 hanede hayvan kaydı bulunmakta olup sadece 12 hanede büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Toplamda 68 baş büyükbaş hayvan kaydı olan yerleşim biriminde 7 hanede 45 baş inek, 2 hanede 4 baş öküz ve 3 hanede 19 baş buzağı mevcuttur. Büyükbaş hayvan hasılatına bakıldığında ise; köyde hayvan başına yazılan hasılatın yaklaşık 20,44 kuruş olduğu görülmektedir. Bu da toplam büyük baş hasılatının 1390 kuruşa tekabül ettiğini göstermektedir.

Küçükbaş hayvancılığa gelince; Tatarmemişler’de 22 hanede 524 baş küçükbaş hayvan kaydı mevcuttur. Hayvan başına yaklaşık 10,84 kuruş hasılatın yazıldığı köyde toplam hasılat 5680 kuruştur.

Yük / Binek hayvancılığı ile ilgili yerleşim birimindeki duruma bakacak olursak; Çine köyleri arasında en az yük / binek hayvan varlığına sahip köy olan Tatarmemişler (Seferler köyü ile birlikte), toplam yük / binek hayvanlarının yerleşim birimlerine göre dağılımlarında % 1,0 ile son sırada yer almaktadır. Köyde 2 hanede toplam 9 baş hayvanın kaydı mevcuttur. Yük / Binek hayvanı başına yaklaşık 44,44 kuruş hasılat yazılan yerleşim biriminde toplam hasılat ise 400 kuruş olarak belirtilmiştir. Ayrıca köyde bulunan 5 hanede 45 arı kovanından 890 kuruşluk öşür hasılatı elde edilmektedir.

Temettuat Defterlerinde geçen Tatarmemişler’de mukim aileler ve aile reisleri (H. 1260-1261/M. 1844-1845) aşağıda verilmiştir.

Tablo 15: Tatarmemişler'de mukim aileler ve aile reisleri (H. 1260-1261/M. 1844-1845)

Küçük Mustafa
Kara Mehmed
Kırlı oğlu Mehmed
Buhu Mustafa
Tatarmemiş oğlu Hacı Ali
Hacı Mustafa oğlu Koca Mustafa
Hacı Mustafa oğlu Koca Mustafa karındaşı Hacı Hüseyin
Hacı Mehmed
Bekir oğlu Halil

Elderesi Karyesi

Eldesi, 1844 – 1845 yıllarında Çine kazasının en büyük köylerinden birisidir. Ana kaynağımız olan temettuat defterlerine göre altmış bir hanedir. Dolayısıyla köyde yaşayanların sayısının en az üç yüz beş olduğu hesaplanabilir. Elderesi köyünde altı hanenin meslek kaydı yoktur. Buna göre elli beş hanenin meslek kaydı mevcuttur. Bu da köy nüfusunun % 90'ına tekabül etmektedir.

Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Tablo 16: Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı

Emek-Yoğun	Dokuma	Ticaret-Nakliye	Zanaatkâr	Hizmet	Diğer	Toplam
28	3	19	1	1	3	55

Tablodan da anlaşılacağı gibi yerleşim biriminde en yaygın meslek grubu, emek - yoğun meslek grubudur. Bu meslek grubuna ait rakamlar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 17: Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (emek-yoğun meslek grubu-rakamlar)

Ziraat	Irgat	Hizmetkâr	Toplam
25	3	0	28

Yerleşim biriminde en fazla yapılan ikinci meslek ticaret-nakliye meslek grubunu ihtiva eden gruptur.

Tablo 18: Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (ticaret-nakliye meslek grubu-rakamlar)

Ticaret	Deveci	Tacir	Pazarcı	Oduncu	Kömürcü	Keresteci	Toplam
4	0	0	0	4	6	5	19

Yerleşim biriminde dokumacılık faaliyetleri az da olsa yapılmaktadır. Meslek kaydı bulunan haneler içinde küçük bir payı oluşturan dokumacılık meslek grubuna ait veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 19: Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (dokumacılık meslek grubu-rakamlar)

Çulha	Terzi	Eskici	Toplam
3	0	0	3

Elderesi'nde kayıtlı mesleklerden en az kayda sahip olan –sadece bir hane- iş kolu, zanaatkâr (demirci, semerci ve nalbant) meslek grubudur. Bu meslek grubuna ait tablo aşağıdadır:

Tablo 20: Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (zanaatkâr meslek grubu-rakamlar)

Demirci	Semerci	Nalbant	Toplam
1	0	0	1

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, yalnızca bir hanenin meslek kaydı zanaatkâr meslek grubuna aittir. Bu hane de demircilikle geçimini sağlamaktadır.

Elderesi karyesinde tıpkı zanaatkâr meslek grubu gibi hizmet meslek grubuna ait iş kolları da halkın temel geçim kaynağını oluşturmamaktadır. Yerleşim biriminde sadece bir hanenin meslek kaydı muallimdir.

Tablo 21: Elderesi karyesi iş kollarına göre meslek dağılımı (hizmet meslek grubu-rakamlar)

İmam	Muallim	Hatip	Toplam
0	1	0	1

Ekonomik açıdan köyü incelediğimizde öncelikli olarak bir yılda elde edilen hasılat miktarına bakmamız gerekir. Oldukça küçük arazilere sahip Elderesi'nde altmış bir hanenin toplam 381,5 dönüm (%3,9) toplam tarım alanı mevcuttur. 381,5 dönümün tamamı ekili - dikili araziye, yerleşim biriminde gayrimezru arazi bulunmamaktadır.

Mezru tarlalardan elde edilen hasılatı bakarsak; Elderesi köyünde altmış bir haneye ait 381,5 dönümden toplam 27180 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bunun da altmış bir hanede hane başına 445,57 kuruşa ve ayrıca dönüm başına hasılatın da 71,24 kuruşa karşılık geldiğini görmekteyiz.

Köyde duhan olarak adlandırılan tütün tarlalarındaki duruma bakacak olursak; Elderesi'nde sadece 2 hanede toplam 1,5 dönümde gerçekleştirilen duhan tarımı, 240 kuruş hasılat oluşturmaktadır.

Kayıtlarda, yerleşim biriminde bostan tarım alanlarına rastlanılmamaktadır.

Elderesi köyünde bağ hasılatları oldukça yüksektir. Köyde, 64 dönüm bağdan 9280 kuruş hasılat elde edilmiştir. Toplamda 24 hanenin geçim kaynağı olan bu hasılat, bağ sahibi hanede 386,67 kuruş, toplam hanede ise 152,13 kuruşa denk düşmektedir.

Tarım hasılatının ardından şimdi de hayvanlardan elde edilen gelirlere bakalım. Elderesi'nde büyükbaş hayvanlardan kısır inek ile boz inek ve dana ile öküzlerden, bunun yanında binek veya yük hayvanlarından merkep ve katırlardan; küçükbaş hayvanlardan da sadece oğlaklardan hasılat kaydedilmemektedir. Demek ki hasılat kaydedilip vergi alınan hayvanlar sağmal inek, koyun, keçi ve boz keçi ile kuzudur. Ayrıca arı kovanlarından da vergi alınmaktadır.

Köydeki hayvan varlığını türlere göre gösteren tablo aşağıdadır:

Tablo 22: Elderesi karyesi hayvan varlığını (türlerine göre)

Büyükbaş		Küçükbaş		Yük-Binek		Arı Kovanı		Toplam	
Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Baş	Hane	Bab	Hane	Baş
23	201	21	310	24	58	6	38	68	569

Köyde 68 hanede hayvan kaydı bulunmakta olup 23 hanede büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Toplamda 201 baş büyükbaş hayvan kaydı olan Elderesi'nde 11 hanede 112 baş inek, 3 hanede 55 baş öküz, 1 hanede 6 baş sığır ve 8 hanede 28 baş buzağı kaydı vardır. Büyükbaş hayvan hasılatına bakıldığında; köyde hayvan başına yazılan hasılatın yaklaşık 19,0 kuruş olduğu görülmektedir.

Küçükbaş hayvancılığa gelince daha önce de belirttiğimiz üzere, koyun ve keçi olarak kaydedilen ve belli miktarda “resm-i ağnam” tarh edilen bu tür hayvanlar, genellikle sürüler hâlinde beslenmektedir. Elderesi'nde 21 hanede 310 baş küçükbaş hayvan kaydı mevcuttur. Hayvan başına yaklaşık 8,26 kuruş hasılatın yazıldığı köyde toplam hasılat 2560 kuruştur.

Yük / Binek hayvancılığı ile ilgili köydeki duruma bakacak olursak; köyde 24 hanede toplam 58 baş yük / binek hayvanın kaydı mevcuttur. Yük / Binek hayvanı başına yaklaşık 8,27 kuruş hasılat yazılan Çaltı'da toplam yük / binek hayvanı hasılatı ise 480 kuruş olarak

belirtilmiştir. Ayrıca köyde bulunan 6 hanede 38 arı kovanından 750 kuruşluk öşür hasılatı alınmaktadır.

Temettuat Defterlerinde geçen Elderesi’de mukim aileler ve aile reisleri (H. 1260-1261/M. 1844-1845) aşağıda verilmiştir.

Tablo 23: Elderesi’de mukim aileler ve aile reisleri (H. 1260-1261/M. 1844-1845)

Hacı Hatib oğlu Molla Mehmed
Hacı Ahmed oğlu Molla Mehmed
Sivaslı Halil Efendi
Kara Mustafa
Beşe oğlu Molla Mehmed
Nebi oğlu Kara Ahmed
Nebi oğlu Kara Ahmed karındaşı Sarı Yusuf
Nebi oğlu Mehmed
Nebi oğlu Mehmed oğlu Ali
Nebi oğlu Mehmed oğlu Mustafa
Hüseyin oğlu Ali
Hüseyin oğlu Molla Mehmed
Bölük oğlu İsmail
Bölük oğlu İsmail oğlu Molla Mehmed
Bölük oğlu Hüseyin
Bölük oğlu Pehlivan Mustafa
Nebi oğlu Molla Mehmed
Koca İsmail
İnceoğlan oğlu Molla Mehmed ve karındaşı Yusuf
Hacı Ali oğlu İsmail
Hacı Ali oğlu Koca Veli
İmam oğlu Mehmed Ali
Çavuş oğlu Mustafa
Hacı Ahmed oğlu Mustafa
Hacı Ahmed oğlu Abdullah
İlyas oğlu Mustafa
İlyas oğlu Mustafa oğlu Molla Ahmed
İlyas oğlu İsmail
Molla Ahmed oğlu Mehmed
Molla Ahmed oğlu Veli
Beşe oğlu Molla Hasan
Beşe oğlu Molla Hasan üvey oğlu Abdurrahman

Beşe oğlu Molla Hasan üvey oğlu Abdurrahman karındaşı Müteveffa Molla Abdullah oğlu on bir yaşında Hasan
Müteveffa Koca Molla Ahmed oğlu Hasan karındaşı İbrahim
Bozdoğanlı oğlu Mehmed
Sağ Ahmed oğlu Hasan
Köseoğlu Mehmed
Elf oğlu Ali
Elf oğlu Hacı Mustafa karındaşı Hüseyin
Hüseyince oğlu Karacan Mehmed
Elf oğlu İbrahim
Elf oğlu Hüseyin
Çoban Ali
Baldar oğlu Deli Mehmed
Genc Ali oğlu Mehmed
Çoban oğlu Mehmed
Biharcı oğlu Ali
Biharcı oğlu Molla İsmail
Yetim Mehmed oğlu Hüseyin karındaşı Mehmed
Nebi oğlu Mehmed
Nebi oğlu Süleyman karındaşı Mehmed
Ateş oğlu Mehmed
Kara İbrahim oğlu Mehmed
Hacı Veli oğlu Ali
Hacı Veli oğlu Mehmed
Deli Hacı oğlu Mehmed
Deli Hacı oğlu Hacı Yusuf
Çentik oğlu Mehmed
Emeksiz oğlu Halil

Sonuç

Yerel tarih yazıcılığında çeşitli yörelere ait bilgiler her zaman değerli olmuştur. Özellikle son dönemlerde bu konuda yapılan araştırmalarda temettuat defterlerinin önemi giderek artmaktadır. H 1260–1261 (M 1844–1845) senelerini kapsayan bu çalışmayla, Çine kazasının önemli gördüğümüz bazı köylerinin XIX. yüzyıldaki sosyo - ekonomik yapıları hakkında bilgi vermeye çalıştık.

19. yüzyıl ortalarında Çine kazası köylerinde genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanan ekonomik yapı dikkati çekmektedir. Tarıma verilen önem, hasılatın da yüksek olmasına neden olmaktadır. Hasılat dağılımı içinde tarımın % 46'lık payı bulunmaktadır. Tarım

hasılatının ardından hayvan hasılatlarının % 22 olduğu görülmektedir. Buradan, özellikle tarıma elverişli olmayan topraklarda yaşayan halkın tarım dışı faaliyetlere yöneldiği sonucu çıkarılabilir. Pek çok meslek sahibinin olmasına rağmen meslek hasılatının % 12 olduğu ortaya çıkmaktadır.

İncelediğimiz köylerde toplam 889 hanede tahminen 4445 kişinin yaşamış olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Çine nüfusunun 19. yüzyıl ortalarında Müslüman, Rum, Musevi ve Ermeni gibi karışık bir etnik yapıya sahip olduğu Temettuat Defterleri'nde de görülmektedir.

Çine'de yaşayan halkın büyük bir çoğunluğu tarımla uğraşp rençberlikle geçinmektedir. Bunun yanı sıra terzi, berber, demirci, oduncu, kömürcü, çulhacı, pazarcı, nalbant, semerci gibi esnaf gurubu bulunmaktadır. Ayrıca imam, hatip ve muallim-i sıbyan gibi meslek sahiplerine de rastlanmaktadır.

Çine'nin toprakları tarıma elverişli olduğundan burada çok çeşitli ürünler yetiştirilmektedir. Özellikle mezru tarlalar geniş yer tutar. Bu tarlalarda ekili ve dikili olmak üzere pek çok ürün yetiştirilmektedir. Hububat ürünlerinin yanı sıra bağcılık da az da olsa yer tutmaktadır. Aynı zamanda pamuk ve tütün gibi sanayi ürünleri de yetiştirilmektedir.

Hayvancılık, tarımdan sonra gelmektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık kazada önemli bir yer tutmaktadır. Küçükbaş hayvancılık, toplam hayvan varlığının % 52'sini kapsarken; büyükbaş hayvancılığın oranı ise % 34'tür. Bunun yanında yük ve binek hayvancılığının geri planda kaldığını görmekteyiz (% 14). Arıcılık ise Çine'de başta Kayalar köyü olmak üzere Nazariye ve Kırkışık köylerinde yaygın olarak yapılmaktadır.

Defterlerde üç çeşit vergiye rastlanmıştır. Vergi-yi mahsus, öşür ve resm-i ağnam. Yetiştirilen tüm tarım ürünlerinden öşür alınmaktadır. Alınan öşür vergisinde, diğer ürünlerden farklı olarak hububatların hem aynı hem de nakdi karşılıkları verilmiştir.

Yine Çine kazasının halkının büyük çoğunluğunun vergisini verdiğini, küçük bir kısmının ise vergi-yi mahsusa vermediğini temettuat defterlerine dayanarak söyleyebiliriz. Bu vergiden muaf olanların (emlak ve eşyası bulunmayanlar, babasının hanesinde oturanlar, ianeye geçinenler, askerde olanlar, yetim ve ihtiyar olanlar) toplam vergi hanesindeki payı % 25'tir.

İncelediğimiz yerleşim yerlerinin doğal geçim kaynaklarını ve sosyal yapılarını bize doğrudan gösteren temettuat defterleri, kendi dönemini geleceğe taşıyan çok önemli bir kaynak vazifesi görmektedir.

Kaynaklar

- Akbayar, N. (1985). “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul: İletişim Yayınları, ss.1241-1258.
- Akgündüz, A. ve Öztürk S. (2001). *Darende Temettuat Defterleri*, C. I, İstanbul
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- Karpat, Kemal H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1993). “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Belleten*, C. LIX, S. 225, ss.395-413, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Özçelik, S. (2005a). *XIX. Yüzyılda Honaz Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat (Temettuat Defterlerine Göre)*. Isparta: Fakülte Kitabevi
- Özçelik, S. (2005b). *XIX. Yüzyıl Ortalarında Acıpayam ve Çevresi (Temettuat Defteri İncelemesi)*. Isparta: Fakülte Kitabevi
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları